

Mit adhat ma az iskola?

Reflexiók Lázár Irén írására

A mai ember életéhez a betű már szinte éppúgy hozzátartozik, mint a levegő, a fény, a víz és a táplálék. Olvasmányaink között jócskán vannak páraéletűek, de akadnak maradandók is. Ezek fel-felidéződnek, s tovább hatnak ránk.

Ilyesmi történt velem, mikor elolvastam Lázár Irén írását* az iskoláról. Egy elkötelezett ember pár sorban összefoglalt meglátásait, célkitűzéseit, programját ismertem meg.

Mikor előbbre lendítő elégedetlenséggel rója meg a nemtörődöm családot, a kényelmes tanárt, a közömbös diákat — az iskola—család—diák együttes felelősségtudatának és -vállalásának szükségességéért teszi. Szót ejt a jövőről, és a múlt gyökereit ápoló jelenről is. A csodálatos *alma mater*-i gondolatot, eszményt mentené tovább. Féltőn vigyázna — a falakon túl is — az iskola kohéziós erkölcsi erejére. Fájdalmasan érinti az együvé tartozás fellazulása, a tehetséges egykori diák elhúteleződése, eltávolodása. Tudja jól, az iskolának ma nagyon sokat kell adnia. Kisebbség nagyobb közössége elvárna, sőt követelnek tőle olyasmit is, ami a maguk elmulasztott dolga. Az iskola nemcsak a saját tartozását, de az ő adósságuk magas kamatait is fizeti.

De talán soha a világnak annyira még nem volt szüksége az iskolára, mint ma. Nemcsak a gyors városiasodás veszélyeztetett fiataljai miatt, akiket a régi faluközösségek szigorú szeme már nem fékezhet többé, de meggyengült egy másik fék is a nemzedékek szétbomlásával. Soha ennyi apátlanja, ennyi válási-árvája, ennyi órákig magányos vagy tv-n nevelkedő gyermeke nem volt az emberiségnek. És hozzá kell tennünk, hogy mi még a viszonylag jobb helyzetűek közé tartozunk; a közérkölc, a válások, sőt a destruktíves tv-műsorok szempontjából is, hiszen hány, de hány ország agresszív- és erotikacentrikus tv-műsoráról tudunk. Nálunk felfigyelnek az emberellenes veszélyekre, és megfékezik ezeknek a hatóerejét.

De önelégültek azért mi sem lehetünk.

Ma már senki sem vonja kétségbe, hogy a gyermek formálásához legalább annyi tehetség, rátermettség szükséges, mint például a szobrászathoz. De a felvételi vizsgák legszigorúbb számonkérői sem képesek kiválasztani a tanítói-tanári pályára legalkalmasabbakat, hiszen a tárgyi tudás, felkészültség mellett éppen ezeken a pályákon várja el a tanügy és a közösség a jelöltől az emberszeretetet, a jó ítélőképességet, az önuralmat és az ép erkölcsi érzéket... Talán — mint a sport esetében — a kiválasztás mércéjét kellene egyre magasabbra állítani. Talán itt is, mint amott, a kiszemelést korán, nagyon korán kellene elkezdni? A szülői hiúság, tudjuk, inkább szeretné pódiumon látni gyermekét, semmint katedrán. Szerencsére a pedagógus minőségi munkájának erkölcsi és anyagi elismerése növekedőben van. Egyre több szó esik az érdemes tanítóról-tanáról.

Félreértés ne essék! Nem a nagy terheket hordozó tanügyieket kívántam elmarasztalni vagy bírálni. De mint minden fejlődésben, törvényszerű parancs, hogy az utódnak meg kell haladnia elődeit. „Nem bízhatunk mindent a körülmények hatalmára.” „Az új ember megjelenését és elterjedését biztosító körülmények tudatos kialakítása”-nak szükségességét és „egy hosszú távú, koncepciózus nevelőmunka alkalmazását” szorgalmazza legújabb könyvében Gáll Ernő, mert „az új embernek a pártprogramunkban is sürgetett kialakítására irányuló erőfeszítésről — minden jogos vagy jogtalan fenntartás ellenére sem mondhatunk le. [...] A társadalmi jellem [...] magával hozza letűnt századok maradandó humanista örökségét, másrészt azonban szüntelenül módosul, sőt újrafogalmazódik a megváltozott világszemléletek és az emberrel támasztott új kívánalmak szerint.”**

* Korunk, 1982.1.

** Gáll Ernő: Az erkölcs dilemmái. Buk., 1981. 87—89.

Ilyen igényekkel tartja Lázár Irén is fontosnak az értékes hagyományok megőrzését, sőt további gyarapítását.

A társadalmi jellem formálása nehéz és hosszan tartó folyamat: a családban kezdődik, az iskolában folytatódik, de itt sem ér véget. A már világméretekben elnöiesedett tanúgy, sajnos, nem képes elég mintául szolgáló férfiszemélyiség-típust adni a legfogékonyabb, életértelmet, eszményt, célt kereső, legdöntőbb és -formálhatóbb szakaszába jutott serdülő, kamaszodó fiúknak. A nő tud életet adni s egy bizonyos szintig fiút is nevelni. De évezredek óta a férfi keresi az élet értelmét, eszményeit, célját. *Más értékeket hordoz a férfi gondolkodás- és magatartásmód.* A legelhivatottabb, legönfeláldozóbb tanárnők sem pótolhatják a férfitanár-hiányt.

Különösen a modell kívánalmait távolról sem megközelítő apáktól lehetne számon kérni, miért válik bizonytalanná, tétovává és kallódhatik el, olykor véglegesen, a kamasz, ha nem kaphat erőre egy-egy számára férfieszményt jelentő tanár biztató, irányító, helyes útra terelgető szavától.

Nagy nemes férfieszmények és célok hiányában elsikkad a humánus, és meg-inog az emberi méltóság. Elsivárosodik az élet.

Azt hiszem, a tanúgy elvárásai jogosak és immár halaszthatatlanok. Jövő nemzedékek sors- és jellemformálása függ a minőségi utánpótlástól, attól, hogy *mit* kap majd az iskola...

Sz. Csáti Éva

Nagy Enikő:
Lovak harca a sárkányokkal